

När Europa reste sig ur ruinerna efter andra världskriget stod kontinenten inför en fråga som var lika praktisk som filosofisk: hur bygger man upp en ekonomi som fallit samman, utan att samtidigt överlämna framtiden till en centralstyrd planekonomi? I Paris formulerade Jean Monnet ett svar som skulle komma att prägla flera decennier av europeisk återhämtning. Han kallade det *planification indicative* – indikativ planering – och idén bar både teknokratisk stringens och en sorts politisk poetik. Det var ett försök att skapa ordning i ett landskap där nästan allt hade fallit samman, och där framtiden behövde byggas med en sorts gemensam disciplin.

I Monnets modell skulle staten inte ta över företagen, inte diktera produktionskvoter, inte styra ekonomin genom tvång. I stället samlades statens tjänstemän och näringslivets ledare i samma rum för att rita en gemensam karta över framtiden. Staten lovade infrastruktur, energi och stabila spelregler; företagen lovade att rikta sina investeringar mot de mål som pekats ut. Det var ett försök att bygga bort osäkerheten genom samförstånd, att skapa en rörelse där alla aktörer gick åt samma håll samtidigt. Synergieffekten blev själva motorn: något som varken den fria marknaden eller staten kunde åstadkomma på egen hand.

I Sverige betraktades denna franska modell länge med en viss kylig distans. Den svenska ekonomiska ordningen vilade på en tydligare rågång mellan det offentliga och det privata. Staten skulle sätta spelreglerna – generella skatter, miljölagar, övergripande mål – medan företagen fick hantera riskerna och finna sina egna vägar framåt. Det var en modell byggd på konkurrensneutralitet och en protestantisk renhållning mellan roller och ansvar. Man höll isär sfärerna, inte av ideologisk dogmatism, utan av en erfarenhet av att tydliga gränser skapar tydligt ansvar.

Men i klimatomställningens namn har den franska efterkrigstidsidén fått en oväntad renässans i svensk politik.

När regeringen 2015 lanserade initiativet Fossilfritt Sverige lades grunden för en ny typ av relation mellan staten och näringslivet. I stället för att lagstifta eller höja skatter bad man branscherna att formulera egna färdplaner. Resultatet blev 23 dokument som sträckte sig över hela det industriella landskapet: stål, cement, transport, dagligvaruhandel. På ytan såg de ut som frivilliga åtaganden, som uttryck för ett nytt samhällsansvar. Men under ytan började en annan logik ta form.

Vid en närmare läsning framträder något annat. Färdplanerna fungerar inte som klassiska anpassningsstrategier till givna spelregler. De är förhandlingsunderlag. Branscherna beskriver med stor precision vilka politiska beslut, elvolym, tillståndprocesser och statliga kreditgarantier som krävs för att de över huvud

taget ska vilja genomföra sina investeringar. Det som först framstår som industrins frivilliga ansvar förvandlas steg för steg till ett statligt handlingsprogram. Det är en förskjutning som sker tyst, men som förändrar relationen mellan staten och industrin i grunden.

Det är i detta spänningsfält som de senaste årens gröna mastodontprojekt har vuxit fram.

När Northvolt etablerade sig i Skellefteå presenterades fabriken som Europas väg till industriellt oberoende i batterikapplöpningen. Projektet omfamnades av politiken, understöddes av statliga och europeiska kreditgarantier och omgavs av omfattande kommunala infrastruktursatsningar. Under de första åren bar bolaget en tydlig industriell identitet, men även här skedde en förskjutning. Northvolt breddade stegvis sin verksamhet mot finansiella strukturer och holdingbolag, där delar av koncernen rörde sig i gränslandet mellan industriell produktion och kapitalförvaltning. Det var en förändring som inte syntes i de stora pressmeddelandena, men som märktes i bolagsstrukturen: en glidning från fabriksprojekt till finansiell arkitektur. När tekniska motgångar och finansiella kriser drabbade bolaget blev det tydligt hur suddig gränsen mellan privat risk och offentligt ansvar hade blivit. När kalkylerna sprack föll bördan tillbaka på lokalsamhället, underleverantörerna och skattebetalarna – som om den privata risken i tysthet hade förstatligats.

Samma mönster upprepas nu i Boden, där moderbolaget som en gång hette H2 Green Steel, därefter Stegra, i juni bytte namn till Green Nexus Investment Holding. Bytet skedde mitt under en pågående finansieringsrunda, knappt två månader efter att Wallenberg Investments gått in som storägare. Namnbyten i miljardprojekt är aldrig bara kosmetik, men här går förskjutningen djupare än så. Bolagets nya verksamhetsbeskrivning nämner varken stål eller vätgas, utan talar om direkt eller indirekt förvaltning av aktier och egendom. Det är en förändring som säger mer än ett nytt varumärke: när själva syftesbeskrivningen glider från industriell produktion till kapitalförvaltning blir det svårt att värja sig från känslan av att även riskerna, ansvarsfördelningen och framtidsplanerna är lika flytande. Namnet blir en barometer – och barometern faller.

Hela företagets kalkyl vilar på att staten garanterar enorma mängder fossilfri el, påskyndade tillstånd och direkt riskdelning via offentliga fonder. Det privata kapitalet och den statliga beslutsmakten har tvinnats samman. I praktiken innebär det att ingen av parterna kan agera helt oberoende – en ordning som skapar ett ömsesidigt beroende, men som samtidigt gör det möjligt för båda att undgå ansvar.

Man kan invända att Sverige inte är ensamt om denna utveckling. Den europeiska Green Deal Industrial Plan bygger på samma logik: att vissa teknologiska skiften är så kapitalkrävande och så systemviktiga att de inte kan lämnas helt åt

marknaden. För att möjliggöra omställningen måste staten dela risken, garantera kreditflöden och rikta investeringar mot utpekade mål. Invändningen är rimlig – men den förklarar varför riskdelningen sker, inte vem som i slutänden får bära notan när den slår fel. Det är en skillnad som är avgörande för hur man förstår den nya ekonomiska ordningen.

Det principiella problemet med denna nykorporativa modell handlar inte om huruvida staten och industrin bör tala med varandra. Det handlar om den ansvarsfälla som uppstår när gränserna suddas ut. När en privat investering villkoras av att staten levererar infrastruktur och gynnande beslut, och statens klimatpolitik i sin tur förutsätter att näringslivet investerar, uppstår ett tillstånd av ömsesidig ansvarsfrihet. Om ett projekt misslyckas kan företagen peka på försenade politiska beslut, medan politiken kan skylla på att marknaden inte tog sitt ansvar. Vinsterna förblir privata under goda tider, medan riskerna i tysthet förstatligas när konjunkturen viker.

Samordning kring samhällsviktig infrastruktur är nödvändig. Men när statens viktigaste uppgift blir att kalkylsäkra enskilda branschens framtidsplaner har vi lämnat de generella spelreglerna bakom oss. I deras ställe växer en förhandlingsekonomi fram, där de mest röststarka särintressena sätter agendan och där framtiden formas i rum där ansvarsfördelningen blivit lika oklar som den är ömsesidig. Det är en ordning som inte bara förändrar industripolitiken, utan själva förståelsen av vad staten är till för.

.